

Trening twórczego myślenia

Współczesna szkoła polska spotyka się z zarzutem wdrażania bardzo rozbudowanych programów nauczania kosztem wielostronnego kształcenia osobowości uczniów. Eksponowanie pamięci nie może odbywać się kosztem tych stron procesu kształcenia, które angażują emocję, formułują postawy, inspirują wyobraźni i aktywizują wszelkie działania. Ponieważ nie jest możliwe aby wszyscy uczniowie mieli taką samą wiedzę wyjściową, takie same zainteresowanie czy rytm pracy i obowiązku edukacji jest zatem kształcenie edukacji tak by dawała możliwość rozwijać takie cechy i wartości, które pozwolą uczniom osiągnąć twórcze umysłowej.

Nie należy terminu twórczość rozumieć jako czegoś nadzwyczajnego dostępnego dla wybranych. Twórcze postawy są możliwe do wytrenowania tak samo jak każdy inny rodzaj aktywności dziecka. Każdy uczeń jest zdolny by zostać autorem „jakiegoś dzieła”, by zostać twórcą w dowolnej dziedzinie.

Celem ćwiczeń w ramach twórczości jest możliwość rozwoju oryginalnego myślenia, większej pomysłowości czy też wrażliwości intelektualnej. Jest to długotrwałe oddziaływanie pedagogiczne by zwiększyć potencjał twórczy danej osoby lub grupy.

Warunkiem powodzenia ćwiczeń w ramach treningu twórczego myślenia jest uwzględnienie faktu, że proces twórczy jest naturalny ale napotyka na różne blokady i przeszkody o charakterze intelektualnym, emocjonalnym czy społecznym. Jeżeli trenowanie twórczości jest możliwe i celowe to są również sposoby praktyczne i sprawdzone prowadzenia takiego treningu.

Techniki stymulacji twórczego myślenia można podzielić na dwie części. Pierwsza obejmuje techniki, których celem jest rozwiązanie konkretnego zadania za pomocą odpowiednich metod lub reguł.

Dana technika np. „burza mózgów” to narzędzie służące wymyśleniu rozwiązania. Takim samym narzędziem jest członek czy grupa, jeśli się dana techniką posługuje.

Druga grupa to techniki, których celem jest rozwijanie twórczych zdolności jednostek i zespołów ludzkich. W tym przypadku członek i grupa nie są narzędziem ale celem oddziaływania, a poszczególne techniki mają działania ułatwić.

Jakie właściwie sprawności lub umiejętności może i powinien rozwijać trening twórczego myślenia. Po pierwsze należy rozwijać umiejętności wyznaczania sobie celów i intencji a po drugie rozwijać podstawowe sprawności związane z twórczością. Należy także zachęcać do nabywania specjalistycznej wiedzy w wybranej dziedzinie oraz stymulować ciekawość poznawczą. Celem jest także trenowanie właściwej motywacji twórczej i nauka podejmowania ryzyka oraz kształcenia nawyku pokonywania własnych słabości.

Umiejętność interpersonalna

Ćwiczenie rozwijające nabywanie umiejętności interpersonalnych należy przeprowadzać ponieważ aktywność twórcza odbywa się w kontekście społecznym. Opanowanie np. słuchania innych członków grupy jest niezbędne do pracy w grupie. Myślenie grupowe to przecież interakcje między uczestnikami. Do grupy ćwiczeń interpersonalnych należą techniki, które tworzą właściwy klimat emocjonalny grupy i mający ścisły związek ze wspólnym myśleniem. Ćwiczenie pod hasłem „Poznajemy się” mają ułatwić wytworzenie umiejętności wymaganych w myśleniu twórczym tak grupowym jak indywidualnym. Istnieją sposoby wytwarzania i umacniania dobrego klimatu w grupie., który można osiągnąć stosując techniki ułatwiające pozbycie się lęków i zachorowań w grupie.

1. Przedstawianie się

Zadaniem prowadzącego zajęcia jest zaproponowanie takiego sposobu przedstawienia się, który nie ogranicza do przedstawienia się z imienia i nazwiska lecz taki, który dostarczy informacji na głębszym poziomie. Oznacza to, że dowiemy się czegoś o upodobaniach danego ucznia czy jego wiedzy. Powinno się unikać banałów i stereotypów. Tak już na etapie przedstawienia się rozwija się umiejętność twórcza. Oto przykłady:

a) „Lubię – nie lubię”

Każdy uczestnik wymienia trzy rzeczy, które lubi i trzy których nie lubi.

b) „Życzenie do czarnoksiężnika”

Każdy uczeń powinien się zastanowić o jakie trzy (pięć, siedem) rzeczy poprosiłby czarnoksiężnika, gdyby ten nagle się przed nim pojawił. Życzenie ujawnia się grupie.

c) „Indiańskie imiona”

Każdy uczestnik przybiera sobie nowe imię utworzone na wzór imion indiańskich. Należy zwrócić uwagę na to, żeby wymyślone imię coś znaczyło czyli merytoryczny sposób oddawało jakąś prawdę o noszącej je osobie.

2. Porozumiewanie się

Skuteczne porozumiewanie się w grupie to trzy rodzaje umiejętności czyli właściwe słuchanie, komunikowanie się i odbieranie przekazu.

a) „Gdy brak mi słowa.”

W tym ćwiczeniu tworzymy jest papier i ołówek. Chodzi w nim o narysowanie pewnej idei. Dzięki temu ćwiczeniu można rozwijać umiejętność przekazywania pewnych treści za pomocą rysunku wtedy, gdy brakuje nam właściwych słów.

b) „Język ciała”

Jest to zestaw ćwiczeń w którym dziecko traktuje siebie jako tworzywo. Jego zadanie polega na przedstawieniu bez słów pewnej emocji. Należy zacząć od zapisania na kartkach nazw kilku emocji np. strach, gniew, wstyd, radość, zaniepokojenie. Dzieci losują nazwę emocji i muszą ją pokazać językiem ciała.

3. Współdziałanie

Warunkiem wspólnego myślenia jest podejmowanie i rozwijanie pomysłów, które podają im dzieci w grupie.

Zadaniem nauczyciela prowadzącego zajęcia jest pilnowanie by nie dochodziło do przypadków przerywania cudzych wypowiedzi, lekceważenia innych oraz krytykowania pomysłów innych.

a) „Ping-pong”, czyli ćwiczeni w parach.

Uczestnicy dobierają się w parach i pracują jednocześnie nad tym samym problemem. Zaczyna osoba A, potem „pałeczkę” przejmuje osoba B, z kolei pomysł osoby B zostaje przejęty znów przez osobę A i tak dalej. Ćwiczenie kończy się gdy para dojdzie do wniosku, że początkowej idei nie da się dalej rozwijać.

b) Wykorzystanie skojarzeń.

Nawet kiedy są one nielogiczne. Stosujemy pytania pomocnicze: „Z czym mi się to kojarzy?”, „Co mi to przypomina?”, „Gdzie już coś podobnego widziałem?”.

Motywacje

To taka strona twórczości, która w mniejszym stopniu poddaje się oddziaływaniom treningu.

Chęć zmiany nieakceptowanej sytuacji i zrobienia tego co jest postrzegane jako coś wartościowego, staje się motorem napędowym do tworzenia. Ogólnie mówiąc chodzi o to aby uczestnicy treningu opanowali umiejętność pobudzania motywacji czyli zaciekawienia zadaniami. Efektem takiej pracy powinno powstać nie jednorazowe zainteresowanie, ale nawyk jak w razie potrzeby samodzielnie wykonać powielone zadanie.

Oto przykłady ćwiczeń wspomagających aktywność twórczą.

a) Giełda stymulatorów

Na dużych kartkach papieru dzieci wpisują trzy rzeczy, które są stymulatorem czyli np. ciekawość, dobre towarzystwo, korzyści pieniężne. Nauczyciel zbiera kartki i ujawnia je. Od tego momentu każdy uczestnik może nabyć pomysły innych poprzez licytację. Na podstawie wyników licytacji można ułożyć ranking rzeczy, które najbardziej motywują nas do działania.

b) „Co mnie dziwi?”

Uświadamiamy dzieciom, że posiadanie gotowych odpowiedzi na wszystkie pytania nie jest oznaką mądrości. W tym ćwiczeniu każdy uczeń powinien wymienić kilka spraw, które go dziwią. Pytamy np. co jest zaskakujące w popielniczce, lampie bądź innym przedmiocie. Można podać uczestnikom kilka praktycznych wskazówek wyszukiwania rzeczy zdumiewających. Należy pytać o sprawy podstawowe ale wyszukujemy wiele stereotypów określić lub banałów, którymi obrósł omawiany przez nas problem. Następnie kwestionujemy te banały.

Przewyciężenie przeszkód

To co nam utrudnia twórcze myślenie to w większości dotkliwe przeszkody nie zawsze uda się je przewyciężyć podczas dowolnych zajęć. Rzadko dzieci są nagradzane za dobre pomysły przez wychowawców a jak często krytyczne.

Zmiana rutynowych sposobów reagowania na pomysły dziecka może być porządną profilaktyką.

Celem tej grupy ćwiczeń jest przewyciężenie sztywności w spostrzeganiu i wykorzystaniu obiektów a także w myśleniu o nich.

a) Bezludna wyspa

Grupa zostaje podzielona na dwie lub trzy podgrupy. Następnie dzieci otrzymują instrukcję: „Jesteście rozbitkami na bezludnej wyspie. Uratowała się tylko wasza grupka. Na plaży znajdujecie dużą skrzynię. PO otwarciu skrzyni stwierdzacie, że są tam jedynie żarówki, wkłady do długopisów i guziki, jest tego bardzo dużo. Co możecie z tego zrobić? Chodzi o to by jedna osoba podała niezwykłych 6 zastosowań np. żarówek. Ćwiczenie to jest zabawne i dość pożyteczne, wymaga bowiem wykorzystania przedmiotów w niezwykły sposób, a to z kolei nie jest możliwe bez spojrzenia na nie inaczej niż to się dzieje w życiu codziennym.

b) „Burza mózgów”

Ta klasyczna technika rozwiązywania problemów nie jest wbrew pozorom, dobrze znana. Typowym błędem jest nazywanie burzą mózgów wszelkich epizodów grupowego zastanowienia się nad jakimś problemem. Tymczasem metoda ta nie musi być wcale stosowana grupowo. Najważniejsze jest przestrzeganie reguł rządzących pracą grupy.

Obowiązują trzy reguły:

1. Nie oceniaj.
2. Im więcej, tym lepiej.
3. Współdziałaj.

Oznacza to, że każdy pomysł jest dobry i żadnego nie wolno odrzucić, choćby wydawał się zły. Poza tym należy wytworzyć jak najwięcej pomysłów. Ich jakość i przydatność nie jest najważniejsza.

W treningowym wykorzystaniu burzy mózgów koncentrujemy się na sposobie działania grupy. Dyskutujemy jak nie łamać reguł w przyszłości.

Opisane ćwiczenia to części składowe z których osoba prowadząca układa szczególnie plan zajęć grupowych. Nauczyciel może stosować doraźnie niektóre ćwiczenia na lekcji z dowolnego przedmiotu. Nie musi to być zawsze trening grupowy, ponieważ uczniowie nie

muszą wchodzić w interakcje, aby osiągnąć cele w danym ćwiczeniu. Wykonują po prostu polecenia nauczyciela np. redefinicję wieczne pióro).

Tak więc zachęcając do szerokiego wykorzystania technik treningu twórczości we wszelkich formach pracy z dziećmi w szkole, stosujemy proponowane ćwiczenia, korzystając z własnych pomysłów.

Trenując twórcze myślenie wyzwalamy różnorodność postaw, poglądów, doświadczeń i wiedzy uczestników. Z drugiej strony należy unikać nadmiernej różnorodności, która mogłaby utrudniać wzajemne zrozumienie.

Osoba prowadząca zajęcia z treningu twórczości niekoniecznie musi być osobą, która sama dużo wymyśla, pisze lub maluje. Powinien to być ktoś kto jest twórczy w sensie wrażliwości na cudze pomysły i cudzą twórczość. Nauczyciel prowadzący powinien spontanicznie reagować na dobre pomysły, nagradzać je i stawiać za wzór innym.

Dobrze gdyby osoba prowadząca zaczynała trening od ćwiczeń interpersonalnych (choć nie jest to konieczne). Ważne by zaczynać od ćwiczeń prostych, takich które nie obciążają emocjonalnie.

Niezwykle ważnym składnikiem treningu twórczego myślenia są ćwiczenia fizyczne. Można stosować wszelkiego rodzaju gry i zabawy ruchowe. Tradycyjna gimnastyka, różne formy „pracy z ciałem” ćwiczenia takie zapobiegają znużeniu, likwidują zmęczenie i ułatwiają stworzenie klimatu wspólnej zabawy. Generowanie wspólnych pomysłów i nowych rozwiązań zadań może być realizowane nie tylko (częściowo w klasie lekcyjnej) ale tak że na zajęciach wychowawczych w grupach przedszkolnych i w szkole.

Literatura

1. Nęcka E. Trening Twórczego Myślenia. Gdańsk 2005
2. Buzan T. Mapa twoich myśli. Warszawa 2005
3. Nęcka E. Psychologia twórczości. Gdańsk 2001

Beata Skawska